

MEDEDELING AAN DE VLAAMSE REGERING

Door een nauwe samenwerking tussen formele en informele actoren, met aandacht voor sociale cohesie, preventie, vroegsignalering en vroegtijdige detectie van noden, vindplaatsgericht werken en participatie van buurtbewoners, zetten we in op toegankelijke en geïntegreerde buurtgerichte zorg en ondersteuning, met lokale dienstencentra in een centrale rol.

Deze actie wordt ingebed in het samenwerkingsakkoord en programma kwetsbare personen die momenteel in opbouw zijn binnen het Interfederaal Plan Geïntegreerde Zorg, waarbij gemeenschapsgerichte/ buurtgerichte zorg één van de generieke bouwstenen vormt voor geïntegreerde zorg.

1. SITUERING

A. BELEIDSVELD/BELEIDSDOELSTELLING

Deze nota geeft uitvoering aan de beleidsambitie om te evolueren naar een geïntegreerd systeem van zorg en ondersteuning dat mensen in staat stelt om zo lang mogelijk in hun vertrouwde omgeving te blijven wonen en dat bijdraagt aan hun levenskwaliteit. Daarbij wordt expliciet ingezet op verbinding tussen mensen, op het versterken van sociale, solidaire netwerken en op het toegankelijk maken van zorg en ondersteuning voor iedereen, met bijzondere aandacht voor kwetsbare groepen.

Geïntegreerde zorg en ondersteuning, kortweg GIZO, vormt daarbij een centrale beleidsmatige leidraad. Zowel op Vlaams als federaal niveau wordt deze benadering naar voren geschoven als een noodzakelijke evolutie om de uitdagingen in zorg en welzijn aan te pakken. GIZO is hierbij geen doel op zich, maar een werkwijze die inzet op samenwerking, afstemming en complementariteit tussen actoren, met de persoon en zijn levenskwaliteit als uitgangspunt. De ondertekening van het protocolakkoord op 8 november 2023 tussen de verschillende overheden in België heeft het startpunt gevormd voor de uitrol van het Interfederaal Plan Geïntegreerde Zorg, waarin concrete afspraken zijn gemaakt om deze samenwerking verder te versterken.

Deze beleidsoriëntatie staat ook neergeschreven in het Vlaams Regeerakkoord 2024–2029, waarin expliciet wordt gesteld dat “iedereen zo lang mogelijk in zijn of haar vertrouwde omgeving kan blijven wonen. En wie zorg nodig heeft, moet op de Vlaamse overheid kunnen rekenen voor een vereenvoudigd en krachtadig beleid om ondersteuning mogelijk te maken. Nabij als het kan, geconcentreerd als het moet, met telkens de ambitie zo min mogelijk in te grijpen in de eigen levenskeuzes.”

De beleidsnota Welzijn, Volksgezondheid en Gezin en Armoedebestrijding vult dit verder aan door te benadrukken dat “verbinding daarbij het sleutelwoord is. Het hebben van een sociaal netwerk is belangrijk voor jong en oud en leidt tot meer welbevinden. Via zorgzame buurten zetten we niet alleen in op informele netwerken, maar ook op de versterking van formele netwerken tussen welzijns- en gezondheidsprofessionals en -organisaties én professionals uit andere domeinen, alsook op de verbinding tussen beide netwerken, gericht op geïntegreerde zorg in de buurt en uiteindelijk, op een betere levenskwaliteit van mensen. Zorgzame buurten zijn er voor iedereen. We hebben daarbij in het bijzonder aandacht voor mensen met een kwetsbaarheid en voor het realiseren van de sociale grondrechten van mensen. We zien ook de lokale dienstencentra als volwaardige en centrale partner van de buurtgerichte zorg.”

In lijn met deze beleidskaders wordt buurtgerichte zorg naar voren geschoven als de concrete vertaling van geïntegreerde zorg en ondersteuning op het niveau van de buurt. Het Vlaams Regeerakkoord benadrukt daarbij ook expliciet de rol van lokale dienstencentra: *“We rollen samen met de betrokken stakeholders een ruimer netwerk uit van lokale dienstencentra die als fysieke en desgevallend mobiele buurtpunten functioneren, zodat essentiële basisdiensten voor elke burger binnen een beperkte afstand en reistijd fysiek bereikbaar blijven. We trekken daarbij lessen uit de pilootprojecten rond Zorgzame Buurten.”*

In het kader van het samenwerkingsakkoord geïntegreerde zorg dat in opbouw is ter uitvoering van het Interfederaal Plan Geïntegreerde Zorg, wordt dergelijke aanpak opgenomen als generieke bouwsteen voor geïntegreerde zorg op microniveau. Om een goede afstemming te kunnen garanderen met zorg gefinancierd vanuit het Riziv, zal deze aanpak van buurtgerichte zorg dan ook mee worden opgenomen in het programma kwetsbare personen.

Om deze ambitie te realiseren, is samenwerking nodig op verschillende niveaus. Op het microniveau – het niveau van de dagelijkse leefomgeving van mensen – vertaalt dit zich in geïntegreerde en nabije zorg en ondersteuning; het model dat we hieronder toelichten. De vraag hoe deze buurtgerichte zorg en ondersteuning op het microniveau concreet vorm kan krijgen, werd de voorbije jaren verkend binnen de projecten Zorgzame Buurten.

De projecten Zorgzame Buurten vormen een aanloop in het concretiseren van geïntegreerde zorg op buurtniveau. Deze projecten vertrokken vanuit de idee dat zorg en ondersteuning sterker moet worden ingebed in de buurt, met aandacht voor sociale netwerken, ontmoeting, samenwerking en verbinding tussen formele en informele zorg.

- Participatie en inclusie;
- Verbinding tussen formele en informele zorg;
- Netwerkvorming rond zorg en ondersteuning.

Een eerste pijler is het versterken van de sociale samenhang in de buurt. Buurtgerichte zorg en ondersteuning zet in op ontmoeting tussen mensen en op het opbouwen van een sociaal weefsel waarin solidariteit en zorgzaamheid centraal staan. Wanneer mensen elkaar kennen, groeit de bereidheid om elkaar te helpen. Deze vorm van informele ondersteuning – het “kleine helpen” – vormt een belangrijke aanvulling op professionele zorg en ondersteuning.

Buurtgerichte zorg en ondersteuning is participatief en inclusief. Buurtbewoners nemen een actieve rol op en hebben een stem in de ontwikkeling van hun buurt, naast lokale besturen, organisaties en andere partners. Er wordt vertrokken vanuit de krachten, talenten en mogelijkheden van mensen, met bijzondere aandacht voor kwetsbare groepen.

Een tweede pijler is het versterken van de samenwerking tussen informele en professionele zorg en ondersteuning. Informele netwerken in de buurt fungeren als “voelsprietten” en maken het mogelijk om noden sneller te detecteren. Daarnaast staat een netwerk van professionele actoren klaar om met noden aan de slag te gaan. De kracht ligt in de samenwerking en de samenwerking tussen beide. Door deze verbinding kunnen mensen sneller worden toegeleid naar gepaste ondersteuning. Tegelijk kan via instrumenten zoals sociaal voorschrijven ook de omgekeerde beweging worden gemaakt, waarbij mensen vanuit zorg worden toegeleid naar sociale activiteiten en netwerken in de buurt.

[illegible]

Een derde pijler is de uitbouw van lokale netwerken van samenwerking. In een zorgzame buurt werken buurtbewoners, lokale besturen, zorg- en welzijnsactoren en partners uit andere domeinen – zoals wonen, werk, cultuur en onderwijs – samen rond verbinding, preventie, welzijn en zorg met oog op verbeteren van levenskwaliteit. Deze samenwerking vertrekt vanuit een gezamenlijke analyse van de buurt en haar noden. Op basis van die analyse worden prioriteiten bepaald en acties opgezet.

De toepassing van bovenstaande pijlers in de praktijk heeft geleid tot een reeks ervaringen en inzichten. Het flankerend onderzoek dat tijdens het project gevoerd werd door het Steunpunt WVG toont aan dat deze aanpak impact heeft.

Deze inzichten tonen de meerwaarde van een buurtgerichte aanpak aan, maar ook de noodzaak om de projectmatige aanpak te overstijgen en werk te maken van een structurele verankering.

De huidige opdrachten van de lokale dienstencentra tonen reeds veel gelijkenis met bovenstaande pijlers. Daarom maken we de keuze om verder te bouwen op wat reeds bestaat, en lokale dienstencentra te versterken in hun buurtgerichte werking, met een inbedding van de drie pijlers voor nabije en buurtgerichte zorg en ondersteuning. We versterken de lokale dienstencentra daarbij als gangmaker om meer dan vandaag mobiel en outreachend te werk gaan alsook een actieve bijdrage leveren aan het uitbouwen en versterken van het lokale netwerk dat gericht is op preventie, gezondheidsbevordering, vroegsignalering en vroegtijdige detectie van noden en het verlenen van geïntegreerde zorg en ondersteuning met het oog op levenskwaliteit.

Om deze versterkte rol te duiden, staan we eerst kort stil bij de bestaande opdrachten van lokale dienstencentra zoals die vandaag in de regelgeving zijn vastgelegd. Vervolgens gaan we dieper in op de invulling van het toekomstige takenpakket.

Het **Woonzorgdecreet van 15 februari 2019** omschrijft de verschillende kerndoelstellingen en -opdrachten voor de lokale dienstencentra. In de eerste plaats nemen lokale dienstencentra een informerende en toeleidende rol op. Zij ondersteunen bezoekers door hen te informeren over het beschikbare aanbod en door hen, waar nodig, toe te leiden naar meer gespecialiseerde hulp- en dienstverlening. Deze ondersteuning kan verschillende vormen aannemen, zoals infosessies, zitdagen van partners of proactieve huisbezoeken.

Verder vervullen zij een buurtverbindende rol. Zij stimuleren burenhulp, brengen buurtactoren samen en werken, vertrekkend vanuit de noden en krachten in de buurt, activiteiten en dienstverlening uit. Daarbij zetten zij ook actief in op het versterken van contacten tussen gebruikers onderling.

Lokale dienstencentra schakelen daarnaast actief vrijwilligers in voor de realisatie van hun werking. Door in te zetten op de talenten van mensen worden zij niet alleen betrokken in de werking, maar krijgen zij ook de kans om hun sociaal netwerk uit te breiden.

Versterkte opdrachten van lokale dienstencentra

In dat licht worden een aantal rollen explicieter uitgewerkt en versterkt, zodat lokale dienstencentra hun positie als toegankelijk, laagdrempelig en verbindend aanspreekpunt voor iedereen in de buurt nog beter kunnen opnemen. Deze versterkte opdrachten bouwen voort op de bestaande werking, maar leggen uitgesproken accenten op:

- Netwerkfunctie: actief bijdragen aan het versterken van het lokale netwerk*

De bijkomende opdracht om het lokaal dienstencentrum gangmaker van het buurtnetwerk te kunnen positioneren, ligt vooral in het actief bijdragen aan het versterken en uitbouwen van een netwerk van buurtbewoners, verenigingen, welzijns- en gezondheidsprofessionals, het lokaal bestuur én professionals uit andere domeinen. Het versterken van dit netwerk en het voorzien in een laagdrempelig professioneel aanspreekpunt zoals het lokaal dienstencentrum, is noodzakelijk

Als knooppunt binnen een buurtgerichte zorg staan lokale dienstencentra ook in verbinding met de eerstelijnszones. Vanuit een gedeeld opdrachtenkader dragen ze bij aan de implementatie van geïntegreerde zorg en ondersteuning in de buurt en de realisatie van gezondheidsdoelstellingen in Vlaanderen, vertrekkende vanuit en op maat van de eigenheid van elke buurt. Dit zorgt voor andere accenten en vrijheden, afgestemd op de lokale noden en realiteit.

Versterken van outreachend en nabij werken

Dit veronderstelt een aanpak waarbij professionals aanwezig zijn in de buurt, relaties opbouwen en flexibel inspelen op noden. Outreachend werken is hierbij essentieel, net als het gebruik van verschillende locaties en werkvormen om toegankelijkheid te vergroten. Lokale dienstencentra spelen hierin een dubbele rol: zij zijn zelf actief in de buurt én bieden een uitvalsbasis voor andere organisaties die outreachend werken.

Lokale dienstcentra spelen een rol in het stimuleren van preventie en gezondheidsbevordering, en het in een vroeg stadium signaleren en detecteren van noden en risico's. Door hun nabijheid en hun netwerkfunctie zijn zij goed geplaatst om signalen op te vangen en daarop op gepaste wijze te reageren.

Lokale dienstencentra vertrekken vanuit een goed inzicht in de noden en kenmerken van hun buurt, mee op basis van beschikbare data en indicatoren, ook aangereikt vanuit het mesoniveau. Op basis van die kennis stemmen zij hun werking en hun partnerschappen af. Zo kunnen ze op basis van data inzetten op een proactieve werking voor het bereiken van kwetsbare personen. Daarnaast kunnen zij signalen bundelen en, waar nodig, aankaarten bij het lokaal bestuur, de eerstelijnszones of andere beleidsniveaus.

Kortom, lokale dienstencentra functioneren niet geïsoleerd, maar maken deel uit van een ruimer geheel van actoren uit diverse sectoren en domeinen, in nauwe samenhang met lokale besturen, die

Pagina 7 van 8

de regie opnemen over het lokaal sociaal beleid, en met structuren op mesoniveau, zoals de eerstelijnszones en hun zorgraden. Door hun versterkte rol als knooppunt in de buurtgerichte zorg en ondersteuning dragen zij actief bij aan het verbinden van lokale actoren en het afstemmen van zorg en ondersteuning op de noden in de leefomgeving van mensen.

Met deze beleidskeuze wordt bewust ingezet op een versterking en hervorming van de lokale dienstencentra, vertrekkende vanuit hun huidige opdrachten, met een versterkte rol voor de lokale dienstencentra in de ruimere buurt en een meer preventieve en outreachende aanpak. In een context van toenemende zorgnoden, complexere ondersteuningsvragen én onderbouwd door de inzichten uit de piloten vormt het versterken van lokale dienstencentra een logische verdere stap. Zij zijn bij uitstek geplaatst om

noden vroegtijdig te detecteren, mensen laagdrempelig te bereiken en de brug te vormen tussen formele zorg en informele netwerken. Zo ontstaat een geïntegreerd en samenhangend model waarin buurtniveau, lokaal beleid en bovenlokale structuren elkaar versterken.

Om een goede afstemming te kunnen garanderen met de zorg die gefinancierd wordt vanuit het RIZIV wordt deze actie ingebed in het interfederaal plan geïntegreerde zorg en het toekomstige samenwerkingsakkoord en programma kwetsbare personen.

3. VERDER TRAJECT

Het verdere traject omvat een stakeholdertraject met onder meer vertegenwoordigers van de lokale dienstencentra, relevante zorg- en welzijnsactoren, de uitwerking van regelgeving en budgettaire noden in het kader van de gewijzigde doelstellingen en opdrachten van de lokale dienstencentra en een uitgebreid implementatie- en ondersteuningstraject voor de lokale dienstencentra tijdens deze transitie. We richten ons op een inwerkingtreding van het nieuwe kader op 1 januari 2028 alsook een uitbreiding van de LDC's vanaf dat moment.

4. VOORSTEL VAN BESLISSING

De Vlaamse Regering neemt akte van de conceptnota met betrekking tot de versterking van de lokale dienstencentra in de uitbouw van geïntegreerde buurtgerichte zorg en ondersteuning, en vraagt de Vlaamse minister van Welzijn en Armoedebestrijding, Cultuur en Gelijke Kansen de inhoud van deze conceptnota verder uit te werken in regelgeving en ter goedkeuring voor te leggen aan de Vlaamse Regering.

De Vlaamse minister van Welzijn en Armoedebestrijding, Cultuur en Gelijke Kansen,

Caroline GENNEZ